

Ugovor o prevozu stvari željeznicom

- **UGOVOR O PREVOZU STVARI ŽELJEZNICOM**
- **I - POJAM UGOVORA I PRAVNI IZVORI**
- **1. Pojam ugovora**
- Ovaj ugovor uobičajeno se naziva ugovorom o prevozu stvari (robe). To je takav ugovor kojim se željeznica, kao transporter, obavezuje da stvar preveze do uputne stanice i preda je primaocu, a pošiljalac se obavezuje da željeznici isplati ugovorenu prevozninu (vozarinu). Stvar ili stvari se prevoze od otpravne do uputne stanice koje se nalaze u jednoj zemlji (unutrašnji željeznički saobraćaj) ili u različitim zemljama (međunarodni željeznički saobraćaj).
- Željeznica ima veliki značaj za privredni razvoj zemlje kako sa unutrašnjeg tako i sa međunarodnog stanovišta. Ne ulazeći u razmatranje pitanja ekonomske politike o ogromnoj važnosti saobraćaja uopšte, posebno željezničkog, pomenućemo samo činjenicu da željeznica obavlja saobraćaj javnog karaktera. Velika zainteresovanost svake države za željeznički saobraćaj, kao jedan od osnovnih oblika prevoza stvari, uslovljava takvu organizaciju, funkcionisanje i pravna pravila da se na prvom mjestu vodi računa o njenoj javnoj funkciji, o potrebama privrede uopšte, proizvodnje i tržišta. Uvijek se polazi od mogućnosti željeznice i njenoj tehničkoj organizaciji i opremljenosti. Iz konkurentskih razloga redovno se uz prevoz željeznicom koriste i druge vrste prevoza kako bi se transport stvari obavio “od vrata do vrata” odnosno “od skladišta do skladišta”.

- **2. Pravni izvori**

- Značaj željezničkog saobraćaja uticao je da se u ovoj oblasti unificiraju pravila na međunarodnom planu. Već je 1890. godine donesena Međunarodna konvencija o prevozu robe na željeznicama (CIM ili Bernska konvencija) koja je imala osam revizija. Na osmoj reviziji 1980. godine u Bernu donesen je novi tekst Konvencije pod nazivom - Konvencija o međunarodnim željezničkim prevozima (COTIF), koja ima nekoliko dodataka. Jedan dodatak se odnosi na prevoz stvari - Jadnoobrazna pravila o ugovoru o međunarodnom prevozu robe željeznicama (JP-CIM). Tu su, takođe, uključena i sljedeća pravila: pravila o prevozu opasne robe (RID), prevozu kola korisnika prevoza (RIP), prevozu kontejnera (RiCo) te prevozu ekspresnih pošiljki (RIEx). Tokom 1994. godine donesena je uredba o pristupanju BiH ovoj konvenciji. U Ženevi je usvojena Konvencija UN o međunarodnom multimodalnom (kombinovanom) prevozu robe (1980).

- U svakoj zemlji željeznički saobraćaj je regulisan nizom zakonskih i drugih propisa. Dobar dio materije je administrativne prirode (bezbjednosti na putevima, saobraćajna sredstva, regulisanje saobraćaja i dr.). Sa stanovišta imovinskih odnosa u ovoj materiji primarni izvori su Zakon o ugovorima o prevozu u željezničkom saobraćaju (skraćeno ZUPŽS) i Zakon o obligacionim odnosima (skraćeno ZOO). ZOO sadrži opšta i jedinstvena pravila za sve vrste prevoza (ZOO, član 648 - 680) i ima značaj supsidijarnog izvora. U autonomne izvore spadaju tarife koje imaju karakter opštih uslova poslovanja (prevoza) i zato moraju biti javno objavljene na propisan ili uobičajen način.

- **II - ZAKLJUČIVANJE UGOVORA**

- **1. Ugovor je neformalan i realan**

- U pravnoj teoriji ne postoji jedinstven stav o prirodi ovog ugovora sa stanovišta forme. Spor se sastoji u tome: da li je ugovor formalan ili je neformalan, kakav je pravni značaj tovarnog lista kod zaključivanja ugovora, te kada se ima smatrati da je ugovor zaključen? Inače, jedinstven je stav teorije da je ugovor realan.
- Prema zakonskim rješenjima, ugovor o prevozu stvari željeznicom je zaključen kada željeznica primi stvari na prevoz sa tovarnim listom. Prijem se potvrđuje stavljanjem datuma i žiga otpravne stanice (može i otisak računara) na tovarni list. Žigosani tovarni list vrijedi kao “dokaz o zaključenju i sadržini ugovora o prevozu” (ZUPŽS, član 29, JP-CIM, član 11). Ovjereni tovarni list je, dakle, dokazno sredstvo o zaključenom ugovoru, a po međunarodnim pravilima i o “sadržaju ugovora” te se izdaje u momentu predaje stvari na prevoz. Nedostatak ili neispravnost tovarnog lista (nije stavljen žig) ne znači da ugovor nije zaključen.

- Ugovorom o prevozu, prema zakonu, određuje se: broj tovarnih listova koji se izdaju, vrste tovarnih listova, rok utovara, rok isporuke, rok odnošenja stvari, način slanja izvještaja o prispijeću pošiljke i dr. (ZUPŽS, član 35, 37, 55, 56, 63). Prema tome, tovarni list, kao pismena isprava, ne predstavlja pisanu formu ugovora i on može biti zaključen u bilo kojoj formi. Izdavanje tovarnog lista zamagljuje postojanje ugovora upravo zato što je ugovor neformalan.
- Ugovor o prevozu stvari željeznicom je realan, jer je za njegov nastanak potrebna predaja stvari na prevoz. Sam sporazum, tj. saglasnost volja, nije samo po sebi dovoljno. Za razliku od opšteg tipa realnih ugovora, za nastanak ovog ugovora (zaključenje), pored predaje stvari potrebna je još jedna činjenica - izdavanje ovjerenog tovarnog lista.

- **2. Tovarni list i prenosivi tovarni list**
- Tovarni list je javna isprava čiji je minimalni sadržaj određen zakonom, odnosno međunarodnim pravilima, a koji se izdaje prilikom prijema stvari na prevoz. U poslovnom prometu njegov je formular (obrazac) tipiziran, standardizovan, tako da se u svakom pojedinačnom slučaju predaje robe na prevoz upisuju u odgovarajuće rubrike (stavke) referentni podaci.
- Obligatori sastojci tovarnog lista su: mjesto i datum sastavljanja; naziv uputne stanice (prema imeniku željezničkih stanica); ime i prezime primaoca ili naziv primaoca i njegova adresa; vrsta i masa (težina) stvari; broj kola; ime i prezime ili naziv pošiljaoca; žig otpravne stanice; prevoznici i drugi troškovi kao i spisak isprava koje se prilažu uz tovarni list. Tovarni list može sadržavati i ostale, fakultativne, elemente kao što su rok isporuke i drugo (ZUPŽS, član 34.). Tovarni list se ne može zamijeniti (supstituirati) drugim ispravama niti se druge isprave mogu saobraziti tovarnom listu.

- Određeno je koje podatke unosi (popunjava) pošiljalac, a koje željeznica. Za tačnost podataka koje unosi pošiljalac ili od njega ovlašteno lice, odgovara sam pošiljalac i snosi pravne posljedice u slučaju neispravnosti, netačnosti ili nepotpunosti tih podataka i izjava. Čak i kada te podatke, po zahtjevu stranke, upiše lice zaposleno na željeznici (službenik željeznice) odgovornost snosi pošiljalac. Ova činjenica ukazuje na specifičnost ugovora kao i na to da tovarni list nije ugovor.
- Donosilac tovarnog lista smatra se punomoćnikom pošiljaoca i ovlašten je da u njegovo ime preduzima potrebne radnje, te da dopunjuje i mijenja izjave upisane u tovarnom listu. Ako je donosilac tovarnog lista adresat (primalac prevezene stvari) onda prijemom tovarnog lista on ulazi u ugovorni odnos i postaje stranka u ugovoru. U tome slučaju radnje preuzima u svoje ime, a ne kao punomoćnik pošiljaoca.

- Tovarni list se uvijek popunjava u više primjeraka. Željeznica stavlja žig i na duplikat predajući ga pošiljaocu, dok tovarni list prati pošiljku. Prema domaćim i međunarodnim pravilima duplikat nema važnost tovarnog lista pa se na osnovu njega ne bi mogao vršiti prijem stvari. Duplikat može poslužiti kao legitimacioni papir za postavljanje zahtjeva za izmjene ugovora ili dokaz da su plaćeni prevoznici troškovi (vozarina) ili kod izvoznih poslova kao dokument za plaćanja preko banke (dokument uz akreditiv).
- Pravilo je da se za svaku pošiljku, a kada se radi o vagonskoj pošiljci (robi) za svaki kolski tovar, izuzev za predmete za čije je prevoženje zbog dimenzija potrebno više kola, mora ispuniti i predati poseban tovarni list. Inače, u transportu je izraz “pošiljka” stručni termin i označava jednu ili više stvari koje se predaju na prevoz jednom prevoznom ispravom (tovarnim listom, prtljažnicom).

- Tovarni list i njegov duplikat nisu hartije od vrijednosti, jedinstven je stav teorije, i ne mogu se prenositi na treća lica. U mnogim zemljama javljaju se zahtjevi poslovnog svijeta da duplikat dobije svojstvo hartije od vrijednosti, da se može prenositi (negocijabilnost), što bi značilo da se njime može trgovati za vrijeme dok je roba na putu.
- Željeznica i pošiljalac se mogu sporazumjeti da prevozilac izda prenosivi tovarni list koji može glasiti “po naredbi” ili “na donosioca”. U tom slučaju mora izričito biti navedeno da se radi o prenosivom tovarnom listu kojega potpisuju obje strane. Na duplikatu se označava da je izdat prenosivi tovarni list, a isto vrijedi i za prepise, ako su sačinjeni. Pošto je prenosivi tovarni list vrijednosni papir, on ima i posebna pravna dejstva (načelo inkorporacije). Uslovi ugovora o prevozu i tarife obavezuju imaoca prenosivog tovarnog lista, koji nije pošiljalac samo ako su ti uslovi sadržani u tovarnom listu ili se prenosivi tovarni list na njih izričito poziva. Može se prenositi (transferisati) indosamentom ako glasi “po naredbi”, odnosno predajom iz ruke u ruku, ako glasi “na donosioca”. Za pravna dejstva indosamenta i njegov oblik važe propisi mjeničnog prava (Zakon o mjenici), izuzev odredaba koje se odnose na regres (ZUPŽS, član 38).

- **3. Ograničenja slobode ugovaranja**
- Kod prevoza stvari željeznicom postoje izvjesna ograničenja slobode ugovaranja koja proizlaze iz propisa ili same tehnike zaključivanja ugovora. Ograničenje slobode ugovaranja za pošiljaoca ogleda se u tome što je dužan za svaku pošiljku, po pravilu, da preda posebno ispunjen tovarni list i to na obrascu (formularu), koji obavezno sastavlja željeznica saglasno opštim uslovima poslovanja i tarifi. Pošiljalac popunjava određene podatke unoseći ih u tovarni list vodeći pri tome računa o uslovima iz željezničke tarife. Ovakva tehnika zaključivanja ugovora ograničava pošiljaoca u konstituisanju prava i obaveza, u slobodi njihovog određivanja, jer je u dobrom dijelu sve unaprijed određeno.

- Za željeznicu je ta sloboda ugovaranja još ograničenija zbog javnopravnog karaktera njene djelatnosti. Najprije, ona se ogleda u obaveznom ugovaranju i ograničenjima u izboru saugovarača. Željeznica ne može odbiti nikoga ko želi sklopiti sa njom ugovor o prevozu, ako su ispunjeni propisani uslovi. Pri vršenju svojih usluga željeznica, po svemu, funkcioniše kao organizacija koja treba da sprovodi kogentne odredbe zakona i tarife, a manje kao stranka iz ugovora kojoj je ostavljeno da prilikom ugovaranja iznalazi najpovoljnija rješenja za ostvarivanje svojih poslovnih interesa. Željeznica je dužna primiti stvari na prevoz, ako su ispunjeni ovi uslovi:
 - a) prevoz se može izvršiti bez odlaganja, po redovnom toku stvari;
 - b) prevoz tih stvari nije zabranjen;
 - c) stvari su podesne za prevoz, po obliku, obimu, masi;
 - d) prevoz je moguć redovnim prevoznim sredstvima željeznice i
 - e) prevoz nije onemogućen okolnostima koje željeznica ne bi mogla spriječiti, otkloniti ili izbjeći.

- Željeznica je dužna obavljati prevoz stvari po redu vožnje (voznom redu) kao i kod svakog linijskog saobraćaja, a prevoz može obustaviti samo pod uslovima koji su određeni zakonom. Za prevoz nekih stvari mogu biti propisani posebni uslovi (opasne stvari) i njih će željeznica primiti na prevoz samo ako su ispunjeni i ti posebni uslovi.
- Specifičnost ovog ugovora ogleda se i u slobodi raspolaganja ugovorom. Ugovor se može jednostrano izmijeniti naložima koje daje pošiljalac ili imalac prava iz prenosivog tovarnog lista. Radi se, zapravo, o posebnim slučajevima kada se na osnovu jednostrane izjave volje, uz ispunjenje odgovarajućih uslova, sam ugovor može izmijeniti ili raskinuti. U suštini, specifičnosti koje se manifestuju u ograničavanju slobode ugovaranja proizlaze iz samog karaktera djelatnosti koju obavlja željeznica i statusa željezničkih organizacija.

- **III - ELEMENTI UGOVORA**
- **1. Bitni elementi ugovora**
- Uobičajeno je da se u bitne elemente ovog ugovora ubraja veći broj sastojaka, nego što je to tipično kod ugovora poslovnog prava. Kako se ugovor zaključuje predajom stvari na prevoz i predajom popunjenog tovarnog lista u koji se unose određeni podaci, najčešće se sastojci samog tovarnog lista uzimaju kao bitni elementi ugovora o prevozu stvari željeznicom. Ako se uz tovarni list šalju određeni dokumenti onda se mora priložiti i spisak tih dokumenata (isprava). Na osnovu svega toga mogu se odrediti tipični bitni elementi ovog ugovora.

- **1.1. Ugovorne strane**

- Ugovorne strane su prevoznik (željeznica) i pošiljalac, mada se obično one nazivaju “željeznica” i “stranka”. U ime željeznice pojavljuje se željeznička transportna organizacija koja redovno ima status javnog preduzeća (javne korporacije). Stvari se predaju na prevoz u otpravnoj ili otpremnoj stanici željeznice. Inače, opšti pojam “stanica” označava: željezničke stanice, luke plovidbenih linija i sve ostale poslovnice transportnih organizacija otvorene radi izvršenja nekog od ugovora o prevozu.
- Druga ugovorna strana je pošiljalac, lice koje predaje stvar na prevoz, a koje ne mora biti i sopstvenik robe. Taj posao i zaključenje ugovora o prevozu može se povjeriti različitim subjektima (zastupniku, špediteru) što se obično vrši u međunarodnom prevozu. Željeznica se ne upušta u ispitivanje sa kime zaključuje ugovor, te da li je to lice (pravno ili fizičko), koje predaje stvari na prevoz, istovremeno i njihov vlasnik. Od svakog ko preda stvari i podnese uredno ispunjen tovarni list otpravna stanica željeznice primiće stvari i ovjeriti žigom tovarni list. Pri tome pošiljalac mora u tovarni list upisati svoj tačan naziv ili ime i prezime sa adresom i potpisati tovarni list, odnosno staviti faksimil potpisa ovlaštenog lica.

- **1.2. Primalac**

- Primalac je lice ovlašteno da u uputnoj (istovarnoj) stanici iskupi tovarni list i preuzme stvar ili stvari. Faktički je to lice na koje je pošiljka adresirana. Za primaoca se može označiti samo jedno fizičko lice ili jedan pravni subjekt, ne može ih biti više. Tovarne listove sa neodređenim adresiranjem primaoca željeznica neće primiti, a ako se to desi tražiće od pošiljaoca odgovarajuće upute.
- Pošiljalac stvari može uputiti na svoje ime što znači da isto lice može biti i pošiljalac i primalac. Neke željeznice dozvoljavaju da se kao primalac naznači uputna stanica ili službenik te stanice.
- Ako je izdat prenosivi tovarni list po naredbi, primalac je posljednje lice na koje je indosamentom prenesen tovarni list (indosatar). Ali, kod prenosivog tovarnog lista na donosioca, svojstvo primaoca ima svako lice koje prezentira željeznici takav tovarni list.

- **1.3. Uputna stanica**

- Uputna stanica (mjesto opredjeljenja, istovarna stanica) je ona željeznička stanica do koje stvar treba da se preveze, u koju se roba upućuje. Stanica mora biti navedena prema službenom imeniku željezničkih stanica. Kao mjesto istovara može biti označen i industrijski kolosijek u nekom mjestu ili poslovnoj organizaciji. Za netačno, nejasno ili neprecizno upisivanje uputne stanice odgovara pošiljalac, ukoliko bi se desilo da željeznica primi tovarni list sa tako naznačenom uputnom stanicom. Posljedice pogađaju pošiljaoca (docnja sa isporukom prema saugovaraču, kvar ili oštećenje stvari, plaćanje dangubnine željeznici).

- **1.4. Predmet prevoza (stvari)**

- U saobraćajnom pravu svaka stvar koja se prima na prevoz ima karakter “robe”. Vrsta, količina i masa (težina) stvari upisuju se u tovarni list. Označavaju se komercijalnim nazivima ili nazivom koji je upotrijebljen u tarifi. Neke stvari su isključene iz prevoza željeznicom dok je za druge prevoz ograničen. Od prevoza željeznicom takođe su isključene stvari (predmeti) koje ima pravo da prevozi samo pošta. Neke stvari se mogu primiti na prevoz uslovno (IP-CIM, članovi 4 i 5).
- Željeznica može provjeravati podatke o sadržini, broju i masi pošiljke. Kod denčanih (komadnih) pošiljki, kao i kod kolskih, ako se sastoje od više komada navodi se broj komada, ambalaža i masa (težina). Kad se radi o stvarima koje trebaju biti upakovane, takve stvari se mogu predati na prevoz željeznici samo ako su upakovane na odgovarajući način i mogu izdržati prevoz, kako bi se sačuvale od propasti ili oštećenja. Uslijed nedostatka ili manjkavosti u pakovanju željeznica može odbiti prijem stvari na prevoz ili iste primiti uz zahtjev da pošiljalac u tovarnom listu potvrdi nedostatke u pakovanju. U tom slučaju pošiljalac preuzima na sebe odgovornost za štetu.
- Žive životinje se mogu prevoziti željeznicom ukoliko se to ne protivi veterinarsko-sanitarnim propisima i ako je po ocjeni otpravne stanice isključena svaka opasnost po ljude i životinje, kao i svaka mogućnost oštećenja stvari. Obezbeđuju se i naročiti uslovi prevoza (hranjenje i pojenje).

- **1.5. Mjesto i datum**
- Kao mjesto i datum zaključenja ugovora, po pravilu, važe mjesto i datum navedeni na žigu otpravne stanice koji ona stavlja na tovarni list pošto primi stvari na prevoz. Za lako kvarljive stvari i žive životinje navodi se i čas prijema u duplikatu tovarnog lista.

- **1.6. Prevozni i drugi troškovi**
- Cijena usluga željeznice određena je tarifom. Prevoznina (vozarina) i troškovi prevoza unose se u tovarni list. Ako se oni unesu pogrešno ili se uopšte ne unesu, ugovor važi i to sa cijenom koju predviđa tarifa. Naplata cijene po tarifi nije samo pravo željeznice nego i njena obaveza. Inače, tarifa obavezuje obje ugovorne strane. Zato se cijena i svi prevozni troškovi (dodatak na vozarinu, naknade za sporedne usluge i dr.) mogu utvrditi i naknadno, a obje strane imaju pravo na njihovu ispravku prema tarifi. Ukoliko postoje izuzeci oni su izričito navedeni propisima.
- Tarifom je određena vozarina za pojedine vrste stvari, način prevoza, vrsta vozova na pojedinim relacijama, kao i drugi elementi za izračunavanje troškova, sporednih naknada i taksa. Zato se u tovarni list moraju unijeti sve vrste stvari koje se šalju tim jednim dokumentom. Ne učini li tako pošiljalac, željeznica naplaćuje vozarinu za sve stvari date na prevoz po najvišem tarifnom stavu koji vrijedi za jednu vrstu stvari iz pošiljke. Prevozni troškovi u međunarodnom saobraćaju određeni su domaćom tarifom, ako o tome nema posebne međunarodne tarife (JP-CIM, član 6).

- **1.7. Obavljanje određenih radnji i spisak isprava**
- Ako je predviđeno da prilikom prevoza stvari treba obaviti neke radnje (carinjenje, veterinarski ili fitopatološki pregled i dr.), pa je ta obaveza povjerena željeznici, pošiljalac je obavezan priložiti odgovarajuće isprave. Prevozičac nije dužan ispitivati da li su priložene isprave dovoljne ili tačne (ZUPŽS, član 47). Obavljanje ovih radnji željeznica može povjeriti stručnim organizacijama i licima.

- **2. Nebitni elementi ugovora**
- Kod ovog ugovora postoje i nebitni elementi koji se mogu ugovarati. U tovarni list se mogu unositi samo one klauzule koje su predviđene zakonom ili tarifom ili su uobičajene u međunarodnom saobraćaju. Sve ostale izjave nisu dopuštene i ne obavezuju željeznicu. Za klauzule koje se unesu u tovarni list plaća se posebna naknada utvrđena tarifom.
- Prema okolnostima slučaja u tovarni list se mogu unositi sljedeće notifikacije i izjave.

- **2.1. Prevozni put**

- Pošiljalac može odrediti pravac prevoza (prevozni put) samo za brzovoz, za slučajeve koji su tarifom predviđeni, kao i za prevoz stoke. Po pravilu, željeznica je slobodna u izboru puta kojim će stvari prevesti, ali vozarinu može zaračunati samo za put koji je najpovoljniji za korisnika prevoza.

- **2.2. Franko carina**

- Upisivanjem klauzule “franko carina” pošiljalac obavezuje željeznicu da obavi carinske i druge formalnosti, ako su potrebne prilikom prevoza. Pošiljalac može odrediti stanicu na kojoj će željeznica obaviti te radnje. Može zahtijevati da ga željeznica o tome obavijesti kako bi on ili njegov zastupnik prisustvovao carinjenju.

- **2.3. Pouzeće**

- U tovarnom listu pošiljalac može označiti da stvar šalje pouzećem i naznačiti iznos pouzeća (iznos kojim se stvari opterećuju). Pouzeće je nalog željeznici da stvari izda primaocu samo pod uslovom da primalac plati naznačeni iznos na ime pouzeća. Pošiljka se može opteretiti pouzećem najviše do vrijednosti stvari koje se prevoze. Tarifom se može odrediti najniža granica pouzeća.

- **2.4. Mješoviti (kombinovani) prevoz**

- Izjavom u tovarnom listu pošiljalac može zahtijevati da željeznica stvari preda drugom prevozniku na dalji prevoz do mjesta u koje se one upućuju (drugoj željeznici, drumskom prevozniku, brodaru). Željeznica je obavezna po tome postupiti. Ako nije određeno prevozno sredstvo željeznica će ga sama izabrati u kome slučaju odgovara za izbor prevozioca. Željeznica može i sama izvršiti nalog o daljem prevozu vlastitim prevoznim sredstvima.

- **2.5. Provjera pošiljke**

- Pošiljalac može zahtijevati od željeznice da utvrdi masu i broj komada stvari koje su predate na prevoz. Utvrđenu masu, količinu i broj komada željeznica je dužna upisati u tovarni list i ovjeriti. Čak ako masu ne bi mogla utvrditi na otpravnoj stanici, dužna je to učiniti na usputnoj stanici gdje je moguće.

- **2.6. Vrijeme isporuke**

- U tovarni list se može unijeti odredba o vremenu za koje je prevozilac dužan prevesti stvari (rok isporuke). Ako rok isporuke nije utvrđen, između stranaka važe dispozitivna pravila zakona (ZUPŽS, član 56).

- **2.7. Klauzula “ostaje na stanici”**

- U tovarni list se može unijeti, kao posebna, klauzula “ostaje na stanici”. To znači da željeznica nije dužna nikoga izvještavati o prispijeću pošiljke na uputnu stanicu. Pretpostavka je da će pošiljalac ili primalac doći po pošiljku.

- **2.8. Smetnje**

- Pošiljalac može posebno upisati instrukcije šta treba željeznica da radi, ako bi pri prevozu ili izdavanju stvari došlo do određenih smetnji. Tako može odrediti da se u slučaju smetnji pošiljka vrati u otpravnu stanicu. Smetnje nastaju uslijed udesa ili nezgode. Udes je vanredni događaj koji je prouzrokovao znatnu materijalnu štetu ili veći prekid (sudar, nalet ili iskliznuće voza). Nezgoda, kao vanredan događaj, dovodi do manje materijalne štete, manjeg prekida ili ugrožavanja prometa.

- **2.9. Obezbjedenje uredne isporuke**

- U posebnu rubriku u tovarnom listu “obezbjedenje uredne isporuke” pošiljalac može upisati određeni novčani iznos. U tom slučaju željeznica namiruje pošiljaocu, pored štete za gubitak, oštećenje ili zadocnjenje, i drugu dokazanu štetu do visine naznačenog obezbjeđenja. Naknada za obezbjeđenje uredne isporuke računa se za cijeli prevozni put (ZUPŽS, član 75; JP-CIM, član 16).

- **2.10. Rok utovara**

- Stranke se mogu posebno sporazumjeti o roku utovara, tj. vremenu u kome je pošiljalac dužan utovariti stvari u vagon. Protekom toga roka nastaju nepovoljne pravne posljedice za pošiljaoca (plaćanje posebne naknade i dr.).

- **2.11. Obavješćavanje o prispijeću pošiljke**

- To je element kojim se utvrđuje kada i na koji način će željeznica obavijestiti primaoca o prispijeću pošiljke na uputnoj stanici. Ako nije određeno primjenjuju se dispozitivna pravila zakona (ZUPŽS, član 57).

- **IV - OBAVEZE I PRAVA STRANAKA**

- **1. Obaveze željeznice**

- Djelatnost željeznice, kao što je već rečeno, ima elementa javnog karaktera u čijoj regulaciji znatno participira država, jer joj je to važno “polje korisne intervencije”. Učešće države ogleda se u određivanju statusa željezničkih organizacija kao javnih preduzeća, a u ugovornom pravu kroz detaljnije regulisanje prava i obaveza strana zakonom i drugim propisima. Zainteresovanost država u ovoj materiji ispoljena je i kroz unifikaciju pravila željezničkog prevoza na međunarodnom planu (COTIF). Prema domaćem pravu postoje ove obaveze željeznice koje su skoro iste i po međunarodnim pravilima.

- **1.1. Prijem i provjeravanje stvari (pošiljke)**
- Već je istaknuto da je željeznica dužna primiti na prevoz teret pod ugovorenim uslovima, osim stvari koje se ne mogu primiti na prevoz ili se mogu primiti samo ako su ispunjeni posebni uslovi (ZUPŽS, član 30, 31). Zakon obavezuje prevozioca koji obavlja linijski prevoz, a takav je i željeznički, da primi svaku stvar kada su ispunjeni uslovi utvrđeni u objavljenim opštim uslovima poslovanja, odnosno tarifama.
- Željeznica, na osnovu uredno ispunjenog tovarnog lista prima stvari na prevoz. Za neke stvari može se ugovorom ili tarifom predvidjeti prezentacija i drugih dokumenata (isprava) od strane pošiljaoca. U tom slučaju željeznica nije dužna primiti stvari na prevoz bez tih dokumenata.

- Na zahtjev pošiljaoca, željeznica je dužna utvrditi masu i broj komada stvari na otpravnoj stanici ukoliko postoje odgovarajući uslovi (mjerne sprave ili ne remeti redovan tok saobraćaja). Ukoliko provjeru nije moguće izvršiti u otpravnoj stanici to se čini u prvoj podesnoj usputnoj stanici. Kada se vrši provjeravanje pošiljke, prema međunarodnim pravilima, željeznica je dužna pozvati pošiljaoca ili primaoca da prisustvuje provjeravanju. Ako zainteresovani ne dođe ili kada se provjeravanje vrši u toku prevoza toj radnji treba da prisustvuju dva svjedoka koji nisu službena lica željeznice ili kako je predviđeno propisima određene države (JP-CIM, član 21). Inače, provjeravanje podataka u tovarnom listu i pošiljke utvrđeno je i kao pravo željeznice. Rezultat provjeravanja upisuje se u tovarni list i u duplikat tovarnog lista, ako se provjera vrši u otpravnoj stanici. Kada pošiljka ne odgovara navodima u tovarnom listu ili nisu ispunjeni uslovi za prevoz stvari, tada troškovi provjeravanja terete robu datu na prevoz, ako nisu odmah plaćeni. Rok isporuke ne teče za vrijeme provjeravanja pošiljke, ako se utvrdi netačnost navoda u tovarnom listu (ZUPŽS, član 56).

- Kada željeznica provjerava pošiljku, navodi u tovarnom listu o masi i broju komada ne mogu da služe kao dokaz protiv prevozioca. Ako se ustanovi razlika u masi preko 2% ili netačno imenovanje stvari koje utiče na visinu prevoznine, željeznica ima pravo da pored prevoznine naplati još i dvostruki iznos razlike u vozarini (ZUPŽS, član 44). Masu i broj komada željeznica treba uvijek da utvrđuje, osim kada je tarifom određeno plaćanje vozarine po drugoj jediničnoj mjeri (ne po masi).
- U slučaju da željeznica ne vrši provjeravanja mase i broja komada, mjerodavno je ono što je upisano u tovarni list, iako je upis izvršio pošiljalac. Željeznica ne mora primiti stvari na prevoz, ako pošiljalac nije naveo podatke o masi i broju komada u tovarni list.
- Pošiljalac određuje način prevoza - ekspresni, brzovozni ili sporovozni. Na ekspresni i brzovozni prevoz željeznica je obavezna primiti stvari samo ako su one po svome obliku, obimu i masi, te ostalim osobinama podesne za takav prevoz. Tako prema međunarodnim pravilima (RIEx) kao ekspresna pošiljka mogu se slati stvari koje se mogu utovariti u prtljažna kola putničkih vozova, odnosno stvari utvrđene tarifom.

- Od poslovnih subjekata koji šalju velike količine stvari željeznica može zahtijevati da prethodno prijave svoje pošiljke (količinu, smjer, vrijeme namjeravanog prevoza) kako bi ona izradila plan prevoza. Isto vrijedi kada je potrebno u određenom roku transportovati izuzetno velike količine stvari. Ako korisnici prevoza ne izvrše prijave, željeznica nije dužna primiti stvari na prevoz u slučaju da nema kola na raspolaganju.
- Svaka željeznička transportna organizacija dužna je primiti na direktan prevoz stvari od otpravne do uputne stanice, bez obzira koliko prevozilaca učestvovalo. Korisnika prevoza se ne tiču njihovi međusobni odnosi, podjela prevoznih troškova, organizacija prevoza, manipulacije stvarima i drugo.

- **1.2. Utovar stvari**

- Željeznica je obavezna izvršiti utovar stvari, ako je tako predviđeno ugovorom odnosno uslovima poslovanja. Ugovorom se može predvidjeti da utovar stvari obavlja pošiljalac.
- Kada utovar vrši željeznica, što se praktikuje iz konkurentskih razloga, pošiljalac stvari predaje željeznici u skladište. Željeznica je dužna izvršiti utovar stvari u roku koji je određen ugovorom (rok utovara), ako je on upisan u tovarni list, ali u svakom slučaju u roku kako bi se izvršio uredan prevoz. Radi sigurnosti prevoza, mora se voditi računa o osovinskom opterećenju pruga (magistralnih 22,5 t po osovini i 8 t po dužnom metru) kao i osovinskom opterećenju vozila (vagona).

- **1.3. Uredan prevoz stvari**

- Cilj ugovora jeste da se stvari prevezu uredno u čemu i jeste privredna funkcija željeznice. Ona je dužna stvari prevesti u stanju u kojem ih je i primila, bez oštećenja i gubitka, do mjesta naznačenog u tovarnom listu (uputne stanice).
- Pošiljalac, po pravilu, nije zainteresovan kojim će se putem stvari prevesti. Stalo mu je da se prevezu po najnižoj tarifi, sigurnim putem i u što kraćem vremenu. Sloboda u izboru pravca potrebna je željeznici kako bi radila što ekonomičnije i racionalnije, te organizovala iskorištavanje pruga i transportnih sredstava. U međunarodnom saobraćaju pošiljalac može označiti prevozni put određujući graničnu ili pograničnu tačku, odnosno prelaznu stanicu između željeznica dviju zemalja koje su otvorene za saobraćaj na određenoj relaciji (JP-CIM, član 14).

- Ako bi pri prevozu nastala ma kakva smetnja, bez obzira iz kojih je razloga nastala - dejstvo više sile, mjere vlasti, krivica željeznice ili pošiljaoca, priroda same stvari - željeznica je dužna preduzeti odgovarajuće mjere da bi se izbjegle rđave posljedice po korisnika prevoza. Ukoliko pošiljalac nije već dao u tovarnom listu instrukcije šta će željeznica raditi u slučaju smetnji onda će ona stvari uputiti pomoćnim (drugim) putem, ako se smetnja može prevladati na taj način (ZUPŽS, član 58). Ako, pak, produženje prevoza nije moguće tražiće dispoziciju od pošiljaoca i po njoj postupiti, osim u slučaju privremenih smetnji. Uputstva pošiljalac daje otpravnoj stanici ili stanici u kojoj se nalaze stvari, pismenim putem. Ne dobije li uputstvo u razumnom roku, niti se pošiljalac koristi pravom raskida ugovora, željeznica ima pravo: da na trošak i rizik pošiljaoca stvari stavi na privremeni smještaj ili da ih preda špediteru ili u javno skladište. Kada se to ne može učiniti, jer su stvari podložne brzom kvaru ili su u pitanju žive životinje tada će željeznica izvršiti njihovu prodaju. O svim preduzetim radnjama željeznica će izvijestiti pošiljaoca (ZUPŽS, član 64).

- Vozarinu za izvršeni prevoz i ostale troškove po tarifi dužan je snositi pošiljalac, osim ako je do smetnji došlo krivicom željeznice. Ako nema njene krivice ona ima pravo i naplatiti kolsku dangubninu. Željeznica nema pravo na naplatu veće vozarine, ako je stvari uputila pomoćnim putem da bi izbjegla smetnje. Rok isporuke računa se prema stvarno upotrijebljenom putu (ZUPŽS, član 58). Željeznica će obaviti carinske i druge radnje određene propisima zemlje. U tome poslu ona nastupa kao komisionar i ima pravo na naplatu stvarnih troškova i naknada po tarifi. Željeznica ne ispituje tačnost priloženih isprava, ali odgovara ako ih izgubi ili upotrijebi nepravilno (ZUPŽS, član 46, 48). Inače, izvršenje ovih radnji može se povjeriti i drugom licu.

- **1.4. Rok isporuke**

- Željeznica je dužna stvari prevesti u ugovorenom roku (rok isporuke). Vrijeme trajanja prevoza stranke, ipak, rijetko ugovaraju, jer se primjenjuju tarife u kojima je određeno vrijeme prevoza. Ako vrijeme isporuke nije određeno ugovorom, željeznica je dužna stvari prevesti za vrijeme koje je uobičajeno za prevoz takvih stvari s obzirom na dužinu puta i vrstu prevoza (prema tarifi).
- Ukoliko ugovorom nije drugačije predviđeno, rok isporuke se računa od ponoći poslije prijema stvari pa do predaje izvještaja o prispijeću stvari adresatu, odnosno za stvari o čijem se prispijeću ne izvještava primalac do časa kada je pošiljka pripravljena za izdavanje (predaju). Za brzo pokvarljive stvari i žive životinje rok se računa od podne i od ponoći, zavisno od toga da li su stvari predate prije podne ili poslije podne (ZUPŽS, član 56).
- Rok isporuke sastoji se iz otpravnog i prevoznog roka. Otpravni i prevozni rok su određeni zavisno od vrste prevoza i razdaljine između otpravne i uputne stanice. Otpravni rok se računa samo jedanput, a prevozni za cijelo odstojanje od otpravne do uputne stanice, bez obzira koliko je prevozilaca učestvovalo u prevozu. Sva rastojanja računaju se prema tarifnim kilometrima.

- Prema međunarodnim pravilima rokovi su ovi: za kolsku brzovoznu pošiljku - otpravni rok je 12 časova, a prevozni za svakih otpočetih 400 km 24 časa; za kolsku sporovoznu pošiljku - otpravni rok je 24 časa, a prevozni za svakih otpočetih 300 km 24 časa. Posebni rokovi važe za denčane pošiljke - brzovozne i sporovozne (JP-CIM, član 27).
- U slučajevima koji su određeni propisom ili tarifom rokovi ne teku i za to vrijeme rok isporuke se produžava (zadržavanje pošiljke). Zadržavanje pošiljke postoji onda kada je neophodno da se obave određene radnje kao što su: carinjenje, veterinarski pregledi, provjeravanje sadržine i težine (mase) pošiljke, hranjenje i pojenje živih životinja, dodavanje leda i drugo. Željeznica se može uspješno pozivati na produženje roka isporuke, ako su uzrok i trajanje zadržavanja upisani u tovarni list, ali je dopušteno dokazivanje i na drugi način (drugim sredstvima dokazivanja).
- Postoje i dopunski rokovi za isporuku stvari koji su također određeni propisom i tarifom. Dopunski rokovi važe za slučaj: prevoza stvari prugama različitih širina kolosijeka, sporednim prugama, prugama koje nisu osposobljene za brzovozni prevoz, kod kombinovanog prevoza i u vanrednim prilikama. Ova pravila posebno važe u međunarodnom prevozu, ako posebnim propisima ili ugovorima nije što drugo predviđeno (JP-CIM, član 27). Rok isporuke je održan od strane željeznice ako je prije isteka roka obavijestila primaoca o prispjebu stvari i iste pripremila za odnošenje, odnosno ako je stvar pripremljena za odnošenje kada se primalac ne obavještava (ZUPŽS, član 56).

- **1.5. Postupanje po nalogima**

- Specifičnost ugovora o prevozu stvari željeznicom jeste u tome što se on može jednostrano izmijeniti davanjem naloga (uputstava) od strane pošiljaoca ili primaoca ili ovlaštenog imaoca prenosivog tovarnog lista, ali samo pod uslovima i na način kako je utvrđeno zakonom (ZUPŽS, član 49 - 53). U tom smislu idu i međunarodna pravila (JP-CIM, član 30 - 32). Pošiljalac može tražiti da se: stvar vrati i njemu preda u otpravnoj stanici; zaustavi pošiljka u nekoj usputnoj stanici; stvari ne izdaju odnosno da se izdavanje odloži; stvari izdaju drugom primaocu; stvari izdaju u nekoj drugoj stanici, dakle, promijeni uputna stanica (reekspedicija). Može se promijeniti nalog o pouzeću (povisi, smanji, briše ili pošiljka optereti pouzećem) odnosno o isplati nekog novčanog iznosa (dio vozarine ili drugi troškovi).
- I primalac ima pravo davati iste naloge željeznici pod uslovom da je ovlašten na to u tovarnom listu ili da mu pošiljalac preda duplikat tovarnog lista. U protivnom, nema pravo davati naloge, odnosno izmijeniti ugovor.
- Imalac prenosivog tovarnog lista, kao hartije od vrijednosti, ima takođe pravo davati određene naloge željeznici. Njegovi nalozi mogu biti sljedeći: da se prevoz stvari obustavi; stvar izda u nekoj drugoj uputnoj stanici ili stvar vrati u otpravnu stanicu.

- Nalozi, odnosno zahtjev za izmjenu ugovora podnosi se u pisanoj formi preko otpravne stanice ili stanice u kojoj se stvari nalaze. Pošiljalac ima pravo tražiti izmjenu ugovora do momenta predaje tovarnog lista primaocu, a ako primalac odbije prijem stvari, to se pravo ponovo vraća pošiljaocu. Davalac naloga snosi troškove koje je željeznica imala izvršenjem tih naloga s tim što se naplata može osigurati jemstvom.
- Željeznica može odbiti izvršenje naloga, jednostranu izmjenu ugovora, samo iz razloga određenih zakonom, u protivnom, odgovara za štetu koja nastane neizvršenjem naloga. Šteta se tada obračunava po pravilima koja vrijede za gubitak (propast) stvari. Željeznica može odbiti izvršenje naloga u sljedećim slučajevima: ako nalog nije moguće izvršiti; ako bi izvršenje naloga prouzrokovalo poremećaje u saobraćaju; kada je nalog protivan carinskim i drugim imperativnim propisima; kada su troškovi veći od vrijednosti stvari, a nije dato jemstvo (nemogućnost ekonomske realizacije zakonskog prava zaloge na stvarima).

- **1.6. Obavještanje korisnika prevoza**

- Korisnik prevoza je svako lice koje na osnovu ugovora o prevozu stiče određena prava i preuzima određene obaveze (pošiljalac, primalac, imalac prenosivog tovarnog lista). Već je rečeno, da je željeznica dužna u određenim situacijama da obavijesti pošiljaoca ili primaoca ili imaoca prenosivog tovarnog lista kada je na njih prešlo pravo raspolaganja pošiljkom. Generalno, ona je dužna obavijestiti ta lica u svakom slučaju kada prevoz odstupa od redovnog toka stvari. Tako je željeznica dužna obavijestiti: pošiljaoca kada je u tovarnom listu upisano da pošiljalac ili njegov punomoćnik prisustvuje carinjenju ili obavljanju drugih radnji, a stvar je prispjela na to mjesto; pošiljaoca, ako se carinjenje ili druge radnje iz tovarnog lista ne mogu obaviti u mjestu (stanici); pošiljaoca ili imaoca prenosivog tovarnog lista kada nastupe određene smetnje u prevozu (udes, nezgoda); pošiljaoca kada stvari prispiju na uputnu stanicu, a to je pravo upisano u tovarni list; pošiljaoca ili imaoca prava iz prenosivog tovarnog lista kada se posumnja da je nastupilo oštećenje ili djelimičan gubitak stvari kako bi oni mogli prisustvovati pregledu stvari na uputnoj stanici; pošiljaoca kada je stvari potrebno staviti u javno skladište (na ležanje) ili predati špediteru ili ih prodati; pošiljaoca, primaoca ili imaoca prava iz prenosivog tovarnog lista u slučaju kada dođe do oštećenja ili gubitka pošiljke, odnosno kada se zagubljena pošiljka kasnije pronađe. Ukoliko željeznica ne izvrši obavještanje povrijedila je ugovor i ima se smatrati da se nije pridržavala principa savjesnosti i poštenja i zaštite interesa korisnika prevoza (ZOO, član 12).

- **1.7. Izvještavanje o prispijeću stvari**

- Kada pošiljka prispije na uputnu stanicu željeznica je dužna, bez odlaganja, da je pripremi za izdavanje (odnošenje) i obavijesti adresata da istu preuzme i iskupi tovarni list. Obavještavanje se vrši na različite načine: preporučenim pismom, telegramom, telefaksom, telefonom ili neposredno preko kurira. Zakonska je pretpostavka da je obavještavanje izvršeno nakon proteka određenog vremena (24 odnosno 12 časova po predaji preporuke, telegrama, a telefonom kada je razgovor završen). Primalac se ne obavještava ako je ugovoreno da nema obavještavanja ili je primalac ovlastio vozara, špeditera da u njegovo ime prima izvještaj o prispijeću pošiljke.
- U izvještaju se daje rok za otkup tovarnog lista i preuzimanje stvari sa naznakom gdje se one nalaze (kolosijek, broj kola, skladište). Željeznica ima pravo na troškove za obavještavanje.
- Kada je izdat prenosivi tovarni list na donosioca, željeznica nikoga ne obavještava o prispijeću stvari na uputnu stanicu jer ne zna ko je stvarno primalac, odnosno u čijim se rukama nalazi tovarni list. Ako prenosivi tovarni list glasi po naredbi, pa je imalac takvog tovarnog lista izvijestio željeznicu da je on prenesen na njega (indosamentom) odnosno da glasi na njega, željeznica to lice obavještava o prispijeću pošiljke.
- Pravno dejstvo predaje tovarnog lista primaocu ogleda se u tome što od toga časa primalac stupa u pravni odnos sa željeznicom. Od tada, kao što je rečeno, može primiti naloge od primaoca, a nikako od pošiljaoca. U slučaju da primalac odbije prijem stvari tada oživljavaju prava pošiljaoca iz ugovora.

- **1.8. Predaja stvari primaocu (izdavanje stvari)**
- Donosiocu izvještaja o prispijeću stvari, kada ga je primalac kao adresat potvrdio, željeznica je dužna u uputnoj stanici izdati tovarni list i predati stvari. Ukoliko po tovarnom listu primalac ima nešto da plati (pouzeće ili dio troškova što je naznačeno u tovarnom listu) stvari će se predati nakon uplate tog iznosa, iskupa tovarnog lista. Samo primanje tovarnog lista znači da je primalac pristao, obavezao se na isplatu iznosa iz tovarnog lista. Primalac i sam, bez obzira da li ga je uputna stanica obavijestila o prispijeću stvari ili to nije učinila, ima pravo nakon prispijeća stvari zahtijevati da mu se preda tovarni list i izdaju stvari. Željeznica može odbiti predaju stvari ako joj se ne preda duplikat tovarnog lista.
- Predaja denčane pošiljke vrši se faktičkom predajom. Kada se radi o kolskim (vagonskim) pošiljkama predaja stvari vrši se primopredajom kola što se konstatuje pismeno. Pri tome se konstatuje stanje plombi i drugih zatvarača na vagonu kao i spoljni izgled. Ne vrši se, dakle, faktička predaja stvari nego simbolična tradicija (u prisustvu primaoca vrši se skidanje plombi sa vagona).

- Ukoliko korisnik prevoza posumnja da je stvar oštećena ili da postoji djelimičan gubitak stvari (nema plombe ili je ista oštećena) može zahtijevati utvrđivanje stanja pošiljke i željeznica je dužna to izvršiti. Isto pravo ima pošiljalac upisom odgovarajuće klauzule u tovarni list. Dok se ne izvrši pregled stvari primalac ne mora primiti stvari. Za to vrijeme stvari leže na rizik i trošak željeznice. Ako se prilikom pregleda ne utvrdi nikakva šteta (oštećenje ili gubitak stvari) ili se utvrdi šteta koju je željeznica prije pregleda priznala, tada će lice koje je zahtijevalo pregled (pošiljalac, primalac, imalac prenosivog tovarnog lista) snositi troškove pregleda. I sama željeznica kada posumnja u oštećenje ili djelimični gubitak stvari ili kada oni stvarno postoje obavezna je pristupiti utvrđivanju stanja pošiljke.
- Utvrđivanje stanja pošiljke vrši se na objektivan način u prisustvu korisnika prevoza, ako je to moguće, a svjedoka i vještaka kada je potrebno. Pregled će se izvršiti i bez prisustva imaoca prava kada se ne odazove ili je stanje pošiljke takvo da je potrebno odmah pristupiti njenom utvrđivanju. Prilikom pregleda stvari sastavlja se zapisnik koji se predaje imaocu prava na stvarima. U zapisniku se utvrđuje: stanje stvari, podaci o masi ili broju komada, uzroku nastanka štete, kada je moguće, te visini štete.
- Činjenica predaje stvari primaocu je od pravnog značaja za željeznicu jer se toga časa smatra da je ona izvršila obavezu iz ugovora. Ukoliko je uredan prevoz (bez zadocnjenja, oštećenja ili gubitka) prestaju sva potraživanja imaoca prava prema željeznici.

- I prilikom izdavanja stvari mogu nastupiti smetnje: primalac se ne može pronaći; primalac je odbio prijem stvari; tovarni list nije iskupljen u roku ili je izdavanje (predaja) stvari zabranjena odlukom nadležnog organa. Željeznica će u razumnom roku o tome obavijestiti pošiljaoca i tražiti uputstva. Ne dobije li uputstva ili se dobijena uputstva ne mogu provesti tada će željeznica stvari staviti na privremeni smještaj, na rizik i trošak pošiljaoca, a ona odgovara kao čuvar. Osim toga, ona može stvari predati špediteru ili u javno skladište na trošak pošiljaoca i njegov rizik, a sama odgovara za izbor (culpa in eligendo). O svim tim radnjama obavijestit će pošiljaoca blagovremeno. Stvari koje nisu odnesene željeznica može prodati odmah, ako su podložne brzom kvaru ili su nepodesne za držanje. Takođe, ostale stvari koje je držala (čuvala) 30 dana po isteku roka za njihovo odnošenje ona može prodati. Zapisnik o prodaji dostavlja pošiljaocu. Iz postignute cijene naplatit će svoje troškove, ako nisu plaćeni, a ostatak stavlja na raspolaganje pošiljaocu (ZUPŽS, član 59 - 64). Može se desiti da je primalac iskupio tovarni list, ali nije odnio stvar. Primaoca željeznica obavještava i poziva da odnese stvari koje leže na njegov rizik i trošak. Ako i nakon poziva stvar ne bude odnesena, željeznica istu može predati u javno skladište ili prodati.

- **1.9. Čuvanje stvari**

- Pošto ovaj ugovor ima elementa ugovora o ostavi, željeznica je dužna stvar čuvati i sa njom postupati kao savjestan i uredan privrednik za sve vrijeme dok se ona nalazi u njenim rukama (državini). Ta obaveza postoji za vrijeme cijelog roka isporuke (otpravnog i prevoznog roka) kao i za vrijeme dok se stvar ne odnese. Ako stvar ostavlja na privremeni smještaj, dužna je da postupa sa istom kao čuvar. Kada se prevozi živa stoka, a pošiljalac nije odredio pratioca, obavezna je da je tokom prevoza i po prispijeću u uputnu stanicu poji i hrani, zapravo, za sve vrijeme dok je ne preda primaocu, odnosno ne postupi sa njom prema ovlaštenjima iz zakona i ugovora. Kod prevoza određenih stvari koje imaju naročite osobine i svojstva, uz notifikacije u tovarnom listu, obavezna je postupati po naročitim pravilima o prevozu i čuvanju stvari (kod prevoza opasnih materija vrijede posebna pravila RID).

- **1.10. Objavlivanje tarifa**
- Željeznica je obavezna objaviti tarife na propisan ili uobičajen način. Objavljaju se na način da tarife budu pristupačne i saznatljive za korisnike prevoza. Usto, dužna je da na zahtjev korisnika prevoza stavi na uvid tarife u otpravnoj ili uputnoj stanici. Uobičajeno je da se tarife ili izvodi iz tarifa oglašavaju na vidnim mjestima u stanicama. Tarife moraju sadržavati sve posebne uslove prevoza, a naročito elemente za izračunavanje visine prevoznine, sporednih usluga, a u međunarodnom prevozu i uslove za preračunavanje valuta. Tarife se primjenjuju prema svim korisnicima pod istim uslovima koji su važili na dan zaključivanja ugovora.

- **2. Obaveze pošiljaoca**
- **2.1. Obavještanje o namjeravanom prevozu**
- Opšta je obaveza pošiljaoca da obavijesti željeznicu o namjeravanom prevozu u kome smislu daje podatke, naročito, o vrsti, sadržini, količini i masi pošiljke, uputnoj stanici i primaocu, kao i drugim relevantnim elementima (ZOO, član 654). To posebno važi kada se transportuju masovni tereti, opasne stvari ili one koje zahtijevaju posebne uslove prevoza. Suština obaveze pošiljaoca jeste u tome da željeznica na vrijeme pripremi kola, preduzme sve nužne radnje i mjere za nesmetan i bezbijedan prevoz. Pošiljalac odgovara za štetu koja bi nastala zbog nedavanja podataka ili davanja pogrešnih podataka.

- **2.2. Predaja stvari i tovarnog lista**

- Iz prirode nastanka ovog ugovora proizlazi da je pošiljalac obavezan predati stvari na prevoz i predati uredno popunjen tovarni list. Obaveza utovara je dispozitivne prirode jer se ugovorom može predvidjeti da tu radnju obavi željeznica.
- Stvari se predaju blagovremeno, upakovane na propisan ili uobičajen način kako bi, s obzirom na njihovu vrstu, način prevoza i prevozni put, bile prevezene bez oštećenja ili ugrožavanja lica i dobara. Željeznica će upozoriti pošiljaoca na nedostatke pakovanja. Ona može odbiti prijem pošiljke kada su nedostaci pakovanja takve prirode da se može ugroziti sigurnost lica, kola i dobara. Pošiljalac, ako vrši utovar, dužan je pridržavati se ugovorenog roka utovara i uputstava željeznice u pogledu smještaja stvari na kola, te količine i mase koju kola mogu da prime (osovinsko opterećenje). Kada se završi utovar na vagon se stavlja plomba i drugi zatvarači, a u tovarni list pošiljalac unosi broj i oznaku plombe.

- Ako pošiljalac ne održi rok utovara, prekorači ugovoreno vrijeme, željeznica može tražiti posebnu naknadu (kolsku dangubninu). Kada je rok utovara prekoračen za više od 24 časa, željeznica je ovlaštena da, na trošak i rizik pošiljaoca istovari stvari (oslobodi kola) i iste preda na privremeni smještaj ili špediteru ili u javno skladište (ZUPŽS, član 55).
- U slučaju preopterećenja kola (preteg) ili neispravno, netačno ili nepotpuno upisanih podataka u tovarni list o stvarima koje su isključene iz transporta i stvarima koje se prevoze pod posebnim uslovima, zakonska je obaveza željeznice da na prvoj stanici gdje je to moguće istovari cijelu pošiljku ili preteg. Stvari stavlja na raspolaganje pošiljaocu na njegov trošak i rizik. Pri tome željeznica može tražiti trostruki iznos prevoznine za izvršeni prevoz kao i naknadu štete ako je nastala (ZUPŽS, član 45).

- **2.3. Plaćanje prevoznih troškova**

- Ekonomski interes željeznice jeste da naplati prevozne troškove za svoju uslugu. Ti prevozni troškovi sastoje se od: vozarine (prevoznine), dodataka na vozarinu, naknada za sporedne usluge te drugih naknada saglasno ugovoru i tarifi. Opšte je pravilo da željeznica ima pravo na vozarinu za najkraći prevozni put kojim bi se stvari mogle prevesti, bez obzira na stvarni put prevoza. Odstupanja mogu biti u slučaju da pošiljalac odredi prevozni put.
- Obaveza plaćanja prevoznih troškova može biti različito određena. Pošiljalac plaća prevozne troškove po tarifi koja se primjenjuje na dan zaključenja ugovora kada je tako ugovoreno i upisano u tovarni list. Inače, ta obaveza je na primaocu ako iskupi tovarni list u kome nije naznačeno da pošiljalac plaća prevozne troškove (ZUPŽS, član 39). Tarifa može odrediti da neke troškove prevoza obavezno plaća pošiljalac. Kada se radi o lako kvarljivim stvarima ili stvarima male vrijednosti (vrijednost stvari ne može pokriti troškove prevoza) otppravna stanica uvijek može zahtijevati da pošiljalac unaprijed plati troškove prevoza. Isto vrijedi i za ekspresne pošiljke. Tada se u tovarni list i njegov duplikat unosi iznos unaprijed plaćenih troškova od strane pošiljaoca.

- Pravna je pretpostavka, oborive prirode, da pošiljalac ne plaća prevozne troškove ili dio troškova, ako o tome nema njegove izjave u tovarnom listu. Smatra se da je htio te troškove da snosi primalac. Međutim, on će platiti prevozne troškove ukoliko primalac ne iskupi tovarni list ili ne bude davao naloge za izmjene ugovora tokom prevoza stvari.
- Izjavu o vozarini i drugim troškovima pošiljalac upisuje u tovarni list standardnim izrazima (klauzule) koje se primjenjuju i u međunarodnom transportu. Evo nekih: “franko vozarina” - pošiljalac preuzima na sebe samo plaćanje vozarine; “franko vozarina uključivo ...” - pored vozarine, pošiljalac preuzima pojedinačno naznačene troškove; “franko svi troškovi” - pošiljalac preuzima na sebe vozarinu i plaćanje svih troškova; “franko iznos...” - pošiljalac plaća naznačeni iznos.
- Željeznica i pošiljalac imaju pravo odnosno obavezu na ispravak naplaćenih iznosa u slučaju nepravilne primjene tarifa ili greške prilikom izračunavanja ili naplate troškova. Reklamacija se podnosi u pisanoj formi uz obrazloženje i prezentaciju odgovarajućih dokumenata. Manje plaćene iznose treba da plati pošiljalac ako tovarni list nije iskupljen ili se potraživanje željeznice odnosi na troškove koje je u tovarnom listu preuzeo pošiljalac. Pošiljalac je dužan platiti kamatu od dana prijema reklamacije. Ako pošiljalac u roku od 30 dana ne izvrši plaćanje, željeznica može pokrenuti spor. U međunarodnom saobraćaju pošiljalac nije dužan platiti manje uplaćeni iznos ako je razlika manja od 4 obračunske jedinice po tovarnom listu (JP-DIM, član 29).
- Pošiljalac, primalac i svako lice na koje je prešlo potraživanje iz ugovora ima pravo reklamacije željeznici u slučaju više plaćenog iznosa troškova prevoza (preplaćen iznos). Ako reklamacija ostane bezuspješna, protekom 30 dana, ono može pokrenuti spor podizanjem tužbe.

- **3. Obaveze primaoca**
- **3.1. Plaćanje prevoznih troškova**
- Primalac ima obavezu plaćanja prevoznih troškova, svih ili djelimično, kako je navedeno u tovarnom listu i ako on taj dokument preuzme. Samo preuzimanje tovarnog lista obavezuje primaoca na plaćanje troškova. Inače, preuzimanje tovarnog lista je pravo primaoca i na to ga ne može niko natjerati.
- Kada, dakle, primalac preuzme tovarni list zasniva se obaveza primaoca na plaćanje troškova prevoza u obimu kako je određeno tovarnim listom. Primalac je u obavezi da plati i sve troškove nastale po njegovim nalogima jer i on može davati uputstva željeznici kada na njega prijeđu ovlaštenja iz ugovora. Osim toga, primalac je u obavezi da plati i one troškove koji su nastali njegovim radnjama za željeznicu ili nečinjenjem, nepreduzimanjem radnji, nakon prihvatanja tovarnog lista (dangubnina, ležarina i dr.).

- **3.2. Odnosenje stvari**

- Primalac, ako iskupi tovarni list, dužan je stvar odnijeti u ugovorenom roku (rok odnošenja), u toku redovnog radnog vremena koje važi u uputnoj stanici. Ako stvari na vrijeme ne odnese, željeznica naplaćuje dangubninu (ležarinu) prema tarifi. Ukoliko se taj rok prekorači za više od 14 časova željeznica ima pravo staviti stvari na privremeni smještaj, na trošak i rizik primaoca, ili ih predati špediteru ili u javno skladište, kao i drugom prevozniku radi predaje primaocu. Stvari može odmah i prodati ako su ispunjeni određeni uslovi (lako kvarljive stvari, žive životinje, stvar se ne može predati špediteru ili u skladište prema mjesnim običajima). U svim slučajevima prekoračenja roka za odnošenje stvari primalac je obavezan platiti posebnu naknadu određenu tarifom.
- Primalac može zahtijevati da se provjeri stanje pošiljke i utvrdi oštećenje i može odbiti prijem sve dok se to ne učini. Dovoljno je da postoji sumnja u oštećenje ili gubitak pa da se prije provjeri. Prilikom provjere sastavlja se zapisnik o izviđaju čiji se prepis predaje primaocu. Ako primalac ne prizna činjenice utvrđene zapisnikom, može zahtijevati sudskim putem utvrđivanje stanja pošiljke (količina, uzroci štete, visina, okolnosti pod kojim je šteta nastala). Ustanovi li se istovjetnost pošiljke, troškove utvrđivanja snosi primalac (ZOO, član 689).

- **V - ODGOVORNOST STRANAKA**

- **1. Odgovornost željeznice**

- Prema međunarodnim pravilima i domaćem pravu željeznica odgovara za štetu nastalu u toku prevoza zbog djelimičnog ili potpunog oštećenja ili gubitka stvari, kao i za štetu nastalu zbog prekoračenja roka isporuke (zadocnjenja), za sve vrijeme do predaje stvari primaocu (JP-CIM, član 36; ZUPŽS, član 65). Dakle, ona odgovara za slučaj oštećenja, za slučaj gubitka i za slučaj zadocnjenja i to od časa kada je primila stvar na prevoz pa dok je ne preda primaocu. Željeznica odgovara za lica koja je angažovala, odnosno koja su radila po njenim nalogima.
- Željeznica odgovara za povredu integriteta pošiljke, gubitak ili oštećenje. Gubitak postoji onda kada željeznica nije u mogućnosti da u odredišnom mjestu izda stvar primaocu (izgubljena, ukradena, izgorjela, izdata trećem neovlaštenom licu, prodata i dr.). Pretpostavka je da postoji gubitak ukoliko željeznica ne izda stvari primaocu u roku od 30 dana po isteku vremena za isporuku.

- Djelimični gubitak postoji kada željeznica ne može da izda primaocu dio pošiljke, postoji količinsko umanjenje pošiljke. Oštećenje, djelimično ili potpuno, jeste kvalitativno umanjenje pošiljke. Došlo je do umanjenja vrijednosti stvari jer je pogoršano njeno stanje (lom, deformisanje, truljenje, cijepanje, vlažnost i dr.). Željeznica je prekoračila rok isporuke (zadocnila, zakasnila) kada nije na vrijeme preuzela pošiljku ili je nije na vrijeme predala primaocu.
- Ne postoji jedinstveno stanovište o pravnoj prirodi odgovornosti željeznice. Spor se sastoji u tome: da li se radi o njenoj ugovornoj odgovornosti zasnovanoj na sistemu subjektivne odgovornosti (princip kulpe) sa pretpostavljenom krivicom željeznice ili o sistemu objektivne odgovornosti, samom faktu prouzrokovanja štete. Prevladava drugo stanovište. Razlozi su mnogobrojni, ali se, ukratko, mogu svesti na sljedeće: djelatnost željeznice povezana je sa pojačanim rizikom; štete se dešavaju usljed dejstava nepoznatih uzroka; krivicu je teško dokazati jer pošiljalac nema uvid u kontrolu nad radom željeznice. Stoga se njena objektivna odgovornost bazira na teoriji interesa (čija korist onoga i rizik) jer iz vršenja svoje djelatnosti željeznica ostvaruje korist pa treba i da snosi nastale štetne posljedice. Pravni osnovi (razlozi) koji ublažavaju (“omekšavaju”) dejstva stroge objektivne odgovornosti željeznice dijele se u teoriji na opšte i posebne.

- Opšti (“neprivilegovani”) razlozi oslobađaju željeznicu od naknade štete za slučaj gubitka, oštećenja ili zadocnjenja. Željeznica neće odgovarati ako je šteta nastala: krivicom korisnika prevoza; nalogom pošiljaoca; uslijed mana na samoj stvari (svojstava stvari) i dejstava više sile - spoljnih uzroka koji se nisu mogli predvidjeti, izbjeci niti otkloniti (JP-CIM, član 36; ZUPŽS, član 66). Da bi se oslobodila odgovornosti, željeznica mora dokazati uzročnu vezu između nekog od naprijed navedenih uzroka i same štete.

- U cilju daljeg ublažavanja odgovornosti željeznice uvedeni su i posebni (“privilegovani”) osnovi ekskulpacije koje međunarodna i domaća pravila izričito navode. Oni važe samo za slučaj povrede integriteta pošiljke (gubitka ili oštećenja), ali ne i za slučaj zadocnjenja. Prema tim pravilima, ne pretpostavlja se odgovornost željeznice za štetu nastalu gubitkom ili oštećenjem pošiljke, ako se utvrdi da je do te štete došlo zbog jednog ili više “privilegovanih” osnova, a to su:
 - a) Prevoz je izvršen otvorenim kolima po važećim propisima ili ugovoru stranaka što je upisano u tovarni list. Postoji izuzetak, željeznica odgovara kada je došlo do očiglednog manjka ili gubitka cijelih komada stvari;
 - b) Stvar nije upakovana ili je nedovoljno upakovana (prevoz bez odgovarajuće ambalaže) zbog čega je, s obzirom na prirodu stvari, došlo do gubitka ili oštećenja;
 - c) Kada je šteta nastala utovarom ili istovarom koji vrši pošiljalac ili primalac na osnovu propisa ili ugovora;
 - d) Ako se prevozi stvar koja je po svojoj prirodi (svojstvima) naročito izložena potpunom ili djelimičnom gubitku ili oštećenju (lomljenju, rđanju, truljenju i sl.);
 - e) Stvar je predata na prevoz pod neispravnom, netačnom ili nepotpunom deklaracijom ili se radi o stvari koja se prima na prevoz pod posebnim predostrožnostima i uslovima;
 - f) Ako je došlo do štete u prevozu živih životinja dejstvom posebnih okolnosti kojima su izložene životinje ili kada je na osnovu tarife, ugovora i uz naznaku u tovarnom listu trebao biti pratilac pa je to izostalo (JP-CIM, član 36; ZUPŽS, član 68).

- U svim navedenim slučajevima pretpostavka o neodgovornosti željeznice nije apsolutne prirode jer imalac prava može dokazivati suprotno, tj. da šteta nije nastala ili nije isključivo nastala uslijed tih posebnih okolnosti (razloga). Za željeznicu je dovoljno da učini vjerovatnim postojanje neke od posebnih okolnosti (oslobađajućih razloga), a sve ostalo (pozitivni dokazi) su na imaoocu prava.
- Pored opštih i posebnih, postoje i specijalni razlozi za oslobađanje željeznice od odgovornosti, a tiču se normalnog kala. Ona ne odgovara za normalni kalo, gubitak u masi (težini) koji zbog prirodnih svojstava stvari redovno nastaje u prevozu. Odgovaraće za dio gubitka u masi koji prelazi propisane (standardne) norme kala. Određen je procenat dozvoljenog kala za pojedine vrste stvari - dva posto (na tečnost, krzno, masti, svježe voće i povrće, so, sapun, ugalj, stvari predane u vlažnom stanju i dr.), a jedan posto za ostale stvari (ŽUPŽS član 70; JP-CIM član 41). Specijalni osnov za oslobađanje željeznice od odgovornosti jesu nuklearni udesi, ako za prouzrokovanu štetu odgovara korisnik nuklearnog uređaja ili drugo odgovorno lice.

- U poslovnom/trgovačkom pravu opšte je pravilo da se kod prouzrokovanja štete naknađuje stvarna, prosta šteta (damnum emergens) i izgubljena dobit, korist (lucrum cessans). Željeznica naknađuje samo prostu štetu, osim u slučajevima kvalifikovane krivnje (zle namjere ili krajnje nepažnje). To je, po mišljenju teorije, kompenzacija za strogi sistem objektivne odgovornosti.
- Za slučaj djelimičnog ili potpunog gubitka (propasti) stvari, željeznica naknađuje štetu u visini vrijednosti izgubljene stvari obračunate po berzanskoj cijeni, a u nedostatku nje po tržišnoj cijeni. Ako stvar nema berzansku ili tržišnu cijenu visina štete se obračunava po uobičajenoj cijeni kao za stvari iste vrste i kvaliteta. Kad je unaprijed određena cijena stvari koje se prevoze, visina štete se odmjerava prema toj unaprijed utvrđenoj cijeni. U svim slučajevima važi cijena koja je postojala u vrijeme i u mjestu predaje stvari na prevoz. Sudska praksa je kolebljiva u tome da li je fakturna cijena stvari i njena tržišna cijena. Željeznica vraća naplaćenu vozarinu, iznos carina i drugih troškova jer se smatra da nije izvršila prevoz. Razumije se, kod djelimičnog gubitka željeznica naknađuje štetu u visini vrijednosti samo tog izgubljenog dijela stvari (tereta) i vraća srazmjeran dio vozarine i drugih troškova.

- U slučaju oštećenja (djelimičnog ili potpunog) stvari željeznica vrši naknadu štete u visini vrijednosti stvarnog oštećenja, što se utvrđuje pregledom ili stručnim vještačenjem. Plaća se, dakle, šteta koja odgovara procentu umanjenja vrijednosti stvari (berzanska, tržišna ili uobičajena cijena minus postotak oštećenja stvari). Ako je cijela ili dio pošiljke, uslijed oštećenja, izgubio vrijednost, visina štete ne može prijeći iznos koji bi željeznica platila na ime izgubljene pošiljke. Visina štete koja se plaća za gubitak uvijek je gornja granica i za njen obračun u slučaju oštećenja stvari.
- Za slučaj zadocnjenja (prekoračenja roka isporuke) željeznica naknađuje samo štetu koja je uslijed toga prouzrokovana vezujući istu za visinu vozarine¹⁸⁶: kod gubitka ili oštećenja stvari plaća iznos dokazane štete koja ne može biti veća od trostrukog iznosa vozarine; kod potpunog gubitka samo štetu po tome osnovu bez obzira na zadocnjenje. Kumulacija zahtjeva prema željeznici postoji kod djelimičnog gubitka ili oštećenja. Željeznica tada plaća štetu na ime izgubljenog ili oštećenog dijela pošiljke, a za neizgubljeni ili neoštećeni dio plaća štetu po osnovu zadocnjenja. Ukupna šteta, po svim osnovima, ne može prijeći iznos koji bi željeznica, inače, platila za slučaj potpunog gubitka stvari.

- Kvalifikovana krivnja željeznice (zla namjera, krajnja nepažnja) utiču na visinu štete. Kada je gubitak, oštećenje ili zadocnjenje prouzrokovano zlonamjerno ili iz krajnje nepažnje, željeznica mora imati prava naknaditi cjelokupni (puni) iznos dokazane štete koja obuhvata prostu štetu i izgublenu dobit. Radi li se o krajnjoj nepažnji iznos dokazane štete ne može prijeći dvostruku vrijednost koju, inače, željeznica plaća za slučaj gubitka, oštećenja ili zadocnjenja (JP-CIM, član 44).
- Transportno pravo poznaje princip ograničenja (limitiranja) odgovornosti prevoznika što je slučaj i kod željeznice. Za slučaj oštećenja ili gubitka stvari odgovornost željeznice se ograničava na određeni iznos koji ona plaća po kilogramu bruto mase (težine) te izgubljene ili oštećene stvari ili njenog dijela.
- Visina naknade štete koju željeznica plaća može se povećati kada je u tovarnom listu predviđen institut plaćanja štete u svrhu obezbjeđenja uredne isporuke (ZUPŽS, član 75). Željeznica tada plaća štetu saglasno opštim pravilima za gubitak, oštećenje ili zadocnjenje plus iznos dokazane štete, ali samo do visine ukupnog obezbjeđenja. U tom slučaju može biti obuhvaćena i stvarna šteta i izgubljeni dobitak. Neki smatraju da ova situacija ima sličnosti sa transportnim osiguranjem.
- Ugovorom o prevozu ili tarifom ne može se isključiti niti ograničiti, potpuno ili djelimično, odgovornost željeznice. Istovremeno, ne može se stipulisati prebacivanje tereta dokazivanja sa željeznice na imaća prava u slučajevima kada je predviđeno da ona vrši dokazivanje (ZUPŽS, član 3). Odgovornost željeznice regulisana je imperativnim normama pa ugovor ne može zamijeniti ili isključiti zakon.

- **2. Odgovornost pošiljaoca**
- Već je rečeno da pošiljalac odgovara za tačnost unesenih podataka i izjava u tovarni list pa i kada ih na njegov zahtjev unosi željeznica. Podaci koji se odnose na masu i broj komada mogu se upotrijebiti protiv željeznice samo ako je ona te podatke provjerila (vagala, brojala) i potvrdila u tovarnom listu. Međutim i tada ima odstupanja. Kada je očigledno da nikakav stvarni manjak ne odgovara razlici u masi ili broju komada u odnosu na podatke iz tovarnog lista ti dokazi ne mogu služiti protiv željeznice, posebno, ako su primaocu predata kola (vagon) sa ispravnim plombama (ZUPŽS, član 43).
- Pošiljalac odgovara željeznici i dužan je naknaditi štetu koja nastane uslijed toga što nije priložio potrebne isprave uz tovarni list ili nije priložio sve ili su one neispravne. Odgovornost postoji i po osnovu štete nanesene utovarom, istovarom, zbog rđavog pakovanja, nedeklarisanja ili netačnog deklarisanja stvari. Kada su propisani određeni rokovi, pa ih primalac ne održi, on odgovara željeznici. Najčešće se to odnosi na plaćanje dangubnine, ležarine ili troškova uskladištenja. Pošiljalac odgovara za štetu prouzrokovanu drugim licima ili stvarima uslijed naročitih svojstava (opasne) stvari koja nisu bila poznata željeznici.

- **VI - PRESTANAK PRAVA IZ UGOVORA**

- **1. Prestanak ugovora**

- Ugovor o prevozu stvari željeznicom prestaje na isti način kao i drugi ugovori, odnosno prema opštim pravilima o prestanku obligacija. Nije bitno da li obaveze proističu iz propisa, ugovora ili pravila autonomnog poslovnog prava.
- Pravo zahtijevanja prema željeznici prestaje kada imalac prava iz ugovora primi pošiljku. Imalac prava može biti pošiljalac, primalac, korisnik prevoza, odnosno imalac prenosivog tovarnog lista.
- Izuzetno, pravo potraživanja prema željeznici ne prestaje, iako je ona predala pošiljku, u sljedećim slučajevima: ako imalac prava dokaže da je šteta prouzrokovana namjerno ili krajnjom nepažnjom željeznice; u slučaju djelimičnog gubitka ili oštećenja što je utvrđeno prije prijema pošiljke ili nije uopšte utvrđeno prilikom prijema uslijed propusta željeznice; ako oštećenje ili djelimični gubitak stvari imalac prava nije mogao opaziti prilikom prijema pošiljke, ali je zahtjev za utvrđivanje oštećenja stavio čim je otkrio štetu (najkasnije sedam dana od prijema pošiljke) uz obavezu dokazivanja da je do štete došlo u periodu od prijema do izdavanja (odnošenja) pošiljke; kada se potraživanje odnosi na vraćanje plaćenih iznosa ili pouzeća (ZUPŽS, član 79). Svoja potraživanja iz ugovora imalac prava može ostvariti prema željeznici ako stavi reklamaciju u pismenoj formi i na način određen tarifom. Pošiljalac može koristiti pravo na reklamaciju sve dok ima pravo da raspolaže pošiljkom, a primalac od trenutka prijema tovarnog lista. Protekom roka od 30 dana po dostavi reklamacije imalac prava može svoj zahtjev ostvariti podizanjem tužbe (glavni zahtjev plus kamata). Zahtjev za naknadu štete iz osnova zadocnjenja mora staviti u roku od 15 dana od dana izdavanja stvari, inače, pada u prekluziju.

- **2. Zastara potraživanja**
- Za potraživanja iz ugovora o prevozu stvari željeznicom određeni su specijalni rokovi kao i rokovi za početak toka zastarijelosti (ZUPŽS, član 80, 81). Potraživanja zbog više ili manje naplaćene vozarine, dodatka na vozarinu, naknada za sporedne usluge ili drugih troškova zastarijevaju za šest mjeseci. Ostala potraživanja iz ovog ugovora zastarijevaju za jednu godinu dana. Obustava zastare nastaje dostavljanjem pismene reklamacije, a nastavlja dalje uručenjem pismenog odgovora od strane željeznice. Naknadne reklamacije o istoj stvari ne obustavljaju zastarijevanje.

Literatura

Trifković, Simić, Trivun:

Poslovno pravo - ugovori, vrijednosni papiri i pravo konkurencije, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo, 2004.godine, str.184-208.